

УДК 378.094 : 61: 37.091.3
DOI 10.11603/me.2414-5998.2016.3.6905

ОСНОВНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПЦІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШОГО МЕДИЧНОГО СПЕЦІАЛІСТА, ЗДАТНОГО ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

О. В. Солодовник

КВНЗ “Новоград-Волинський медичний коледж” Житомирської обласної ради

THE MAIN ASPECTS OF THE CONCEPT OF PROFESSIONAL TRAINING OF JUNIOR MEDICAL SPECIALISTS CAPABLE FOR CONTINUOUS PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT

O. V. Solodovnyk

Novohrad-Volynskyi Medical College of Zhytomyr Regional Council

У статті наголошено на актуальності проблеми фахової підготовки молодшого медичного спеціаліста, здатного до безперервного професійного самовдосконалення, визначено основні пріоритети вдосконалення фахової підготовки молодшого медичного спеціаліста: інноваційна організація навчально-виховного процесу, формування фахових компетенцій студента, професіоналізм викладача медичного коледжу, креативні підходи до створення сприятливого освітнього середовища. Акцентовано увагу на ключових заходах, формах та методах фахової підготовки молодшого медичного спеціаліста відповідно до пріоритету.

The article emphasized on the urgency of the problem of professional training of junior medical specialists capable of continuous professional improvement, identified the main concepts of professional training of junior medical specialist: innovative organization of educational process, formation of professional competence of the student, professionalism of the teacher in medical college, creative approaches to creating a favorable learning environment. The attention on key events, forms and methods of professional training of junior medical specialist according to priority.

Вступ. Проблема вдосконалення фахової підготовки молодшого медичного спеціаліста є однією із найактуальніших у вітчизняній та світовій професійній освіті. Сучасний стан здоров'я населення України характеризується високими показниками захворюваності та смертності, а медична освіта в Україні за роки незалежності фактично екстенсивно використовувала матеріально-технічні, кадрові і організаційні ресурси попередньої системи та лише пристосувала їх до потреб незалежної держави.

Ключовими чинниками такої ситуації у сфері вищої медичної освіти є те, що була відсутня довготривала комплексна модернізація, спрямована на приведення у відповідність до потреб населення та сучасних світових тенденцій [1].

Одна з головних цілей сучасної вищої медичної освіти полягає в тому, щоб підготувати компетентного та конкурентоспроможного майбутнього фахівця, готового до плідної творчої участі у житті суспільства і діяльності у сфері охорони здоров'я, здатного до безперервного професійного самовдосконалення. Сучасність вимагає пошуку нових підходів та трак-

тувань до поліпшення організації фахової підготовки майбутнього молодшого медичного спеціаліста. З цією метою була розроблена та втілена в освітню систему навчального закладу КВНЗ “Новоград-Волинський медичний коледж” Житомирської обласної ради концепція підготовки молодшого медичного спеціаліста, в межах якої активно відбувається пошук оптимального варіанта розв'язання проблеми встановлення пріоритетів модернізації навчально-виховного процесу, зокрема професійно-практичної підготовки в медичному коледжі.

Основна частина. Розроблена концепція – це система пріоритетів та ключових заходів, спрямованих на поліпшення системи фахової підготовки майбутнього молодшого медичного спеціаліста, здатного до безперервного професійного самовдосконалення. Концепція органічно поєднує всю систему фахової підготовки, а саме збереження наступності та інтеграції в роботі циклових комісій клінічних дисциплін, навчально-тренувального центру, всіх видів практик на їх клінічних базах, методичного кабінету, науково-пошукової лабораторії, а також при проведенні виховних заходів.

© О. В. Солодовник

Пріоритет 1. Інноваційна організація навчально-виховного процесу.

Необхідність переходу від старої системи професійної підготовки, центральною фігурою якої є викладач, до студентоцентричного навчання зумовила пошук інноваційних психолого-педагогічних підходів до організації підготовки молодшого медичного спеціаліста. Важливими шляхами і засобами стимулювання до навчання, безперервного професійного розвитку та самовдосконалення майбутніх медиків є докорінний перегляд ставлення до особистості студента. Слід наголосити, що подібні перетворення необхідно розглядати у двох напрямках:

- створення комфортної, сприятливої атмосфери у студентському та педагогічному колективах, що відкриті для прояву активності та творчості індивідуального “Я” особистості студента;

- застосування інноваційних технологій навчання, що сприяють розкриттю особистісного потенціалу, стимулюють формування механізмів самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації особистості. До них належать діалогічні форми (групові дискусії, аналіз соціально-професійних ситуацій, діалогічні лекції); активні та евристичні методи (мозковий штурм, синектика); тренінгові технології (тренінг-релаксивності, професійно-поведінковий тренінг) [6].

Особливістю концепції є психологічні, мотиваційно-професійні установки та чинники самовдосконалення студента, що видозмінюються від одного курсу навчання до іншого.

Слід зазначити, що логіка та специфіка вказаної концепції вимагають на кожному з курсів обґрунтованих інноваційних психолого-педагогічних підходів та технологій навчання залежно від мотиваційно-професійних установок та потреб майбутніх молодших медичних спеціалістів.

Так, на I курсі базовою мотиваційно-професійною установкою є потреба студента: “Будь ласка, навчіть мене!”. Це бажання викликане наступними стимулюючими прагненнями: “Я хочу бути медичним працівником”, “Я люблю медицину”, “Я хочу лікувати людей”, “Я хочу допомагати людям бути здоровими”. Подібна направленість особистості студента обумовлена тим, що наявне внутрішнє спрямування на медицину, але ще відсутні медичні знання.

Основні заходи – це лекторії та різноманітні акції, що спрямовані на активне залучення до студентського та професійно орієнтованого на медицину життя, де студент усвідомлює свою значущість як

особистості в розрізі “Я-концепції”. Базові медичні теми мають стимулювати інтерес студента до медицини та сприяти поглибленню основ медичних знань. Так, наприклад, теми: “Спорт – запорука краси і довголіття”, “Шкідливий вплив куріння на організм людини та спричинення хвороб”, “Безпечна сексуальна поведінка – чинник розповсюдження ВІЛ, СНІДу” та інші, які активно формують необхідну мотиваційну основу та спрямовані на формування здоров’язберігаючої компетенції.

Поглиблють знання студентів тематичні зустрічі за круглим столом з практикуючими лікарями по обговоренню актуальних питань медицини.

На II курсі базовою мотиваційно-професійною установкою є потреба: “Допоможіть мені!”, оскільки стимулюючими прагненнями виступають: “Я вже можу допомогти в лікарні”, “Я вже можу допомогти друзям та всім, хто хоче навчитися бути здоровим”, “Я вже можу надати невідкладну домедичну допомогу”.

Основним формами, за допомогою яких доцільно реалізувати потреби студентів на II курсі, є лекторії, науково-практичні конференції, робота волонтерів та різноманітні акції, присвячені медичним датам та способам збереження здоров’я, тренінги невідкладної допомоги в екстремальних ситуаціях по програмі підготовки парамедиків (основи підтримки життя). Актуальними темами на цьому етапі підготовки молодшого медичного спеціаліста можуть бути різноманітні медичні проблеми та захворювання. Так, наприклад, теми: “Суспільно-психологічні проблеми з питань біоетики”, “Профілактика карієсу зубів”, “Збережи довкілля – збережи себе”, “СНІД. Актуальність проблеми сьогодення”, “Основи підтримки життя” тощо.

Зі зміною мотиваційно-професійних установок на III курсі також виникає потреба у пошуку інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу. Актуальності набувають:

- практичні заняття з клінічних дисциплін;
- виробнича практика та чергування в лікарні, шпиталі, амбулаторіях загальної практики – сімейної медицини, будинку дитини, хоспісі тощо;
- самостійна та науково-пошукова робота;
- гуртки клінічних дисциплін;
- додаткові курси лікувального масажу та косметології;
- робота волонтерського центру.

Доцільними на цьому етапі підготовки молодшого медичного спеціаліста є використання таких інноваційних форм та методів роботи, як:

– різнорівневі конференції, присвячені медичним датам (орієнтовні теми: “Я кажу: “Ні” – наркотикам!”, “Не піддавайся тютюновій спокусі!”);

– круглі столи на актуальні медичні теми (орієнтовні теми: “Хвороби сьогодення і майбутнього. Твій погляд”, “Тенденція вживання алкогольних напоїв за останні 100 років”);

– диспути на теми, що мають суперечливі наукові підходи (орієнтовні теми: “Цукровий діабет”, “Причини малюкової смертності”, “Нетрадиційна медицина” тощо);

– колоквиуми (орієнтовні теми: “Стрес життя. Зрозуміти, протистояти і керувати ним”, “Дозвілля без допінгу”);

– науково-пошукові колективні проекти (орієнтовні теми: “Здоров’я сім’ї – здоров’я нації”, “Здоровий спосіб життя в українських традиціях”);

– коучинги та тренінги (підготовка волонтерів до санітарно-просвітньої роботи, моделювання поведінково-професійних ситуацій);

– фестивалі (“Фестиваль добра і милосердя”, “Мелодія мого здоров’я”);

– створення відеофільмів (орієнтовні теми: “З любов’ю, вірою і знаннями формуємо здоровий спосіб життя”, “Дітям по-дитячому про здоровий спосіб життя”, “Дотримання алгоритму виконання медичних маніпуляцій”, “Курс рятувальника” тощо).

Вищевказаний перелік форм, методів та інноваційних підходів до професійної медичної підготовки майбутнього молодшого спеціаліста доцільно доповнити, розширити та конкретизувати на прикладі виховних та освітніх заходів, присвячених темам, які неоднозначно сприймаються у суспільстві: це проблеми профілактичних щеплень, донорства, евтаназії тощо.

Так, проблему щеплень було розкрито за допомогою таких просвітніх заходів та інноваційних підходів, як:

– оглядові та проблемні лекції, практичні заняття для студентів;

– студентські науково-практичні конференції із залученням лікарів;

– проведення інтегрованих круглих столів із запрошенням лікарів, батьків маленьких дітей, ЗМІ тощо;

– фокус-театр.

Для осмислення і сприйняття студентами та суспільством проблеми донорства ефективно використовувати наступні сучасні освітні заходи:

– забезпечення волонтерським загоном просвітницької роботи серед населення щодо актуальності та важливості донорства;

– проведення науково-практичної конференції на тему “Проблема донорства в Україні” із залученням лікарів, працівників станції переливання крові, викладачів, студентів та ЗМІ;

– реалізація акції зі здачі крові “Здай кров – врятуй життя!”.

На IV курсі мотиваційно-професійні установки стають максимально наближеними до професійної самореалізації, що, безумовно, залежить більшою мірою від сформованої здатності до безперервного професійного розвитку особистості студента як медичного працівника. Таким чином, одним із головних завдань професійної підготовки майбутнього молодшого медичного спеціаліста на останньому курсі навчання є самопрогнозування та закріплення здатності до безперервного професійного самовдосконалення.

Подібне усвідомлення вимагає відповідних інновацій в організації навчально-виховного процесу випускного курсу. Узагальнити, сконцентрувати та активізувати необхідні професійні компетенції дозволять наступні сучасні організаційні форми фахової підготовки:

– вивчення, повторення теоретичних питань медицини (Крок М);

– практичні заняття, переддипломна практика (згідно з програмою), де удосконалюються практичні навички;

– навчальні тренінги з вивчення та відпрацювання алгоритмів невідкладних станів, інтегрованого ведення хвороб дитячого віку (ІВХДВ), сортування та невідкладної допомоги дітям (СНД);

– проведення конкурсу “Кращий за професією “Ескулап”;

– робота волонтерів у лікарнях та хоспісах, чергування по швидкій допомозі та у приймальному відділенні тощо.

Отже, інноваційна організація навчально-виховного процесу є одним із ключових пріоритетів у формуванні готовності майбутнього молодшого медичного спеціаліста, здатного до безперервного професійного самовдосконалення.

Пріоритет 2. Формування та удосконалення фахових компетенцій студента медичного коледжу.

Сучасні трансформації у сфері вищої освіти вимагають вдосконалення традиційної репродуктивної професійної підготовки молодшого медичного спеціаліста та пошуку підходів, що дозволять привести у відповідність стандарти вітчизняного освітнього процесу до світових вимог. Таким чином, основним напрямком підготовки майбутнього

медика є компетентнісний підхід. Поняття “компетентнісний підхід” О. Пометун розглядає як спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових і предметних компетенцій [3]. Таким чином, термін “компетенція” трактується як “одиниця навчальної програми, освітній результат, що в процесі тривалої практичної діяльності набуває статусу компетентності” [4].

Отже, доцільно зосередити увагу на сукупності компетенцій, якими повинен володіти молодший медичний спеціаліст після закінчення навчального закладу. Їх можна поділити на:

- професійні;
- соціально-комунікативні;
- рефлексивні.

Згідно з Галузевим стандартом вищої освіти України у галузі знань “Медицина” за освітньо-професійною програмою підготовки молодшого спеціаліста формування професійних компетенцій обумовлює досконале знання й виконання всіх передбачених стандартом маніпуляцій, навичок планування та проведення висококваліфікованого самостійного догляду за пацієнтами.

Формування соціально-комунікативних компетенцій спрямоване на здатність молодшого медичного спеціаліста надавати допомогу у вирішенні функціональних, соціальних і психологічних проблем, приймати складні відповідальні рішення. До них віднесено розвиток відповідальності, комунікативності, адаптованості, мобільності, зібраності, колегіальності, самостійності та толерантності.

Рефлексивні компетенції є основою конкурентоспроможності молодшого медичного спеціаліста у сучасному суспільстві, що зумовлене гіперактивним насиченням інформаційного медичного простору та активністю наукових досліджень і їх напрямків у галузі знань “Медицина”. Саме тому велике значення мають здатність до:

- самовдосконалення;
- саморозвитку, самоосвіти та самовиховання;
- самооцінки та самоприйняття;
- самосвідомості та самовизначення;
- самопрогнозування та самотворчості;
- самоорганізації, самореалізації та самоконтролю.

Таким чином, тільки поєднання усіх вищеназваних компетенцій дозволить стверджувати про сформовану компетентність молодшого медичного спеціаліста.

Пріоритет 3. Високий професіоналізм викладача медичного коледжу.

Сучасна освітня система вищих медичних навчальних закладів у контексті реформування, глобалізації та євроінтеграції вимагає переосмислення застарілих підходів до особистості викладача-педагога та викладача-медика.

Компетентний викладач буде конкурентоспроможним, якщо застосовуватиме різноманітні інтерактивні технології навчання, орієнтуватиметься в сучасних досягненнях науки і практики, володітиме методами наукового дослідження; засобами і методиками професійного розвитку і самовдосконалення, буде здатний навчатися протягом всього життя [5].

Особливої уваги вимагає особистість викладача-медика, оскільки лікар, як правило, не має ґрунтовної психолого-педагогічної підготовки. Однак, зіштовхнувшись безпосередньо з проблемами, стосунками під час викладання у медичному навчальному закладі, починає цікавитися і заглиблюватися у психолого-педагогічні проблеми як фактор професійної необхідності. Саме тоді виникає потреба та бажання поглибити отримані психолого-педагогічні знання, озброїтися практичними рекомендаціями, необхідними для виконання своїх професійних обов’язків. Проблема поглиблюється також тим, що у більшості з них (особливо у вузах непедагогічного профілю), як і раніше, зберігаються “технократичні” підходи у викладанні [2].

Оскільки вища освіта повинна створювати умови для формування вільної особистості, спілкування, розуміння інших людей, практичних дій і вчинків людини, викладачі повинні створювати умови і вибирати такі засоби і технології, які забезпечать особистісний розвиток студентів. У цьому зв’язку виникає необхідність викладачам клінічних дисциплін медичних коледжів засвоїти курс лекцій психолого-педагогічних дисциплін “Педагогіка вищої школи”.

Отже, професійно-психологічна підготовка викладача-медика сприятиме у вирішенні одного з центральних завдань сучасної медичної освіти – підготувати викладача до взаємодії із студентами, озброїти інноваційними технологіями навчання, акцентувати увагу на психологічних аспектах викладацької діяльності, що передбачає якісне покращення та найбільш повну актуалізацію потенціалу взаємодіючих сторін в освітньому процесі вищої медичної школи.

Пріоритет 4. Креативні підходи до створення умов для забезпечення функціонування сприятливого освітнього середовища у навчальному закладі.

Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Тому одним із пріоритетних напрямків розвитку медичної освіти є оновлення її змісту й форм організації навчально-виховного процесу для підготовки конкурентоспроможного молодшого медичного спеціаліста, здатного до безперервного професійного самовдосконалення.

З'являється потреба у пошуку сучасних креативних підходів, створенні умов для повноцінного та комплексного подальшого формування професійної готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів. Для забезпечення ефективності та результативності процесу формування готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів необхідно створити належні оновлені умови для забезпечення функціонування сприятливого освітнього середовища у навчальному закладі.

До таких умов належать:

- систематичне оновлення матеріально-технічної бази навчального закладу та поповнення сучасним медичним обладнанням;

- створення комп'ютерного програмного внутрішньоколеджного забезпечення, що дозволяє уніфікувати єдині методичні вимоги, налагодити взаємодію у системах викладач-студент, викладач-викладач, викладач-адміністрація;

- ліцензування додаткових послуг з метою розширення сфери професійної діяльності, що забезпечить конкурентоспроможність випускника;

- поглиблення фахової підготовки як викладачів (спекурси, ФПК, стажування, наукові дослідження), так і студентів (тренінги, науково-пошукові проекти, дослідження тощо);

- функціонування волонтерського центру, що пропагує здоровий спосіб життя шляхом проведення акцій із залученням населення до різноманітних медичних дат, сприяючи формуванню та розвитку здоров'язберігаючої компетенції у суспільстві; а також займається соціально незахищеними верствами населення (інваліди, діти-інваліди з особливими потребами) та благодійництвом;

- залучення студентів-медиків до амбулаторної форми хоспісу (хоспіс вдома);

- налагодження співпраці з закладами охорони здоров'я, навчальними закладами різних напрямів та рівнів у межах України й за кордоном.

Висновок. Підсумовуючи вищевикладені аспекти концепції фахової підготовки молодшого медичного спеціаліста, здатного до безперервного професійного самовдосконалення, можна стверджувати, що вони цілком відповідають сучасним вимогам освітнього медичного середовища. Реалізація аспектів концепції забезпечить якісну професійну підготовку медичних фахівців для потреб ринку праці, допоможе сформувати гармонійну та успішну особистість шляхом розкриття її природних здібностей та розвитку потенціалу, життєвих компетенцій, сприятиме формуванню стійкої мотивації до медицини і спрямує на продовження навчання, вплине на самореалізацію викладачів і студентів.

Список літератури

1. Концепція побудови нової національної системи охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/docfiles/Pro_20140527_0_dod.pdf.

2. Кравчун П. Г. Роль майстерності та психолого-педагогічної підготовки викладача у формуванні особистості майбутнього лікаря / П. Г. Кравчун, О. М. Шелест, Г. Ю. Титова // Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали Х ювілейної Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 18–19 квітня 2013 р.). – Тернопіль, 2013. – С. 209–210.

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / [Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. Я. Савченко та ін.] ; за ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.

4. Павлик О. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання в контексті неперервної мовної освіти: суть, проблеми та перспективи / О. Павлик // Рідна школа. – 2010. – № 7–8. – С. 66–69.

5. Сисоева С. О. Формування психолого-педагогічної компетентності студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю/ С. О. Сисоева // Проблеми в освіті у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 22–24 квітня, 2009 р., Київ – Житомир / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоевої. – К. : КІМ, 2009. – 800 с.

6. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 / Т. В. Шестакова. – К., 2006. – 244 с.

Отримано 10.08.16